

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

 Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar anmodas att med snaraste till byrån,
54 Drottninggatan, 1 tr., insända årsavgifter och prenumerationsavgifter.

1903

Ny följd VI årg.

Häft. 1

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA ❖ ❖

OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN ❖ ❖ ❖

INNEHÅLL:

ANNA M. ROOS: Okända diktare. Studier i gammal spansk litteratur.

ANN MARGRET HOLMGREN: Efterklang af Björnsonfesten.

Kvinliga yrkesinspektörer.

M. RBC.: Hvad är den kvinliga yrkesinspektionens mål?

Litteratur: S—d., Jerusalem af Selma Lagerlöf. — L. W., Ur svenska herr-
gårdsarkiv af Sigrid Leijonhufvud.

En replik.

Föreningsmeddelanden.

SVECIA,

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 40.

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste villkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 40, 2 tr.

— Aktiebolaget Nordiska Kompaniet. —
Textilafdelning, Thyra Grafström.
Färdiga och påbörjade Broderier på siden, kläder, hirt- och yllestämmit
passande för Bukar, Portiärer, Matörer, Kuddar, Soverörstuddar m. m. Mönster
uttyms. Rekvizitioner från handsorten ombesörjas pr omgående.
Obs! Ändrad adress: Regeringsgatan 5.

Bröderna Pahlmans Skrif-, Språk- & Handelsinstitut,
A. T. *84, Rikes- 36 06, Stockholm, Stora Vattugatan 2, 1 och 2 tr. upp.
Fullständigt Handelsläroverk med öfning- och mönsterteknik.
Arskurser, Fernisurser, 8 mån. kurser, kurser i särskilda ämnen.
Undervisningen beskrifves af 21 läroare. Nya elever emottagas dag-
ligen. Prospekt gratis på begäran.
Söndagssektioner. Skriftstatistiken fortgår öförrändradt.

Sitt eget vittnesbörd

att vara en för allmänheten nyttig uppfinnning såsom det bästa toalettmiddel, ett utmärkt antiseptiskt behandlingsmedel mot lind- och hårsjukdomar, vid sår och yttre skador, till lindrande af hosta, värk m. m., är det af Fil. Doktor P. Håkansson upfunna preparatet Salubrinn, om det användes enligt den bruksanvisning, som medföljer hvarje originalflaska och som är grundad på fakta. Salubrinn tillhandahålls i Parfym-, Specer- och Färgaffärer. Parfumer hos *Getzer & Co, Stockholm.*

Dam-Utstyrlar

utföras snabbt, väl och
till moderata priser
af
Nordiska Kompaniet
Stockholm.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå, 25 Tunnelgatan. — Allm. Tel. 82 11. Riks Tel. 68 98.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrivbiträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster m. fl.

— — — — —

Klagomål öfver svårighet att få köpa verkligt god Ättika har föranlett Liljeholmens Vinfabrik att tillhandahålla sin, sedan många år för god smak och fin arom kända Ättikssprit, på förseglade flaskor försedda med fabriken's etikett och spädningstabell.

— — — — —

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10--4),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdel-ningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada,

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af deposi-tionens värde, dock ej under två kronor.

HYLIN & C^{OS}

FABRIKSAKTIEBOLAG

KONGL. HOFLEVERANTÖR.

UTSTÄLLNINGSTVÄLAR:

VIOL, HYACINTHE, HELIOTROPE, SYREN M. FL.

THEA-ROS-PARFYM M. FL.

prisbelönta med

GULDMEDALJ I STOCKHOLM 1897
I GEFLE 1901.

Försäljes i våra butiker

12 Regeringsgatan — Vesterlånggatan 16

A. T. 64 69.

A. T. 24 97.

samt hos alla finare parfymhandlare i riket.

(S. T. A. 99922)

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

STOCKHOLM.

(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i Siden och Ylle,
Bomullsvoror, Kapptyger och Schalar.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett

storartadt urval af färdiggjorda

Promenad- och Sällskapsklädningar,

Bluslif och Kjolar,

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26
Allm. Telefon 2867

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26
Allm. Telefon 28 67

OBSERVERA det stora lagret i Svarta Klädningstyger.

*Sverige
sociala frågor*

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERARA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA - BREMER - FÖRBUNDET

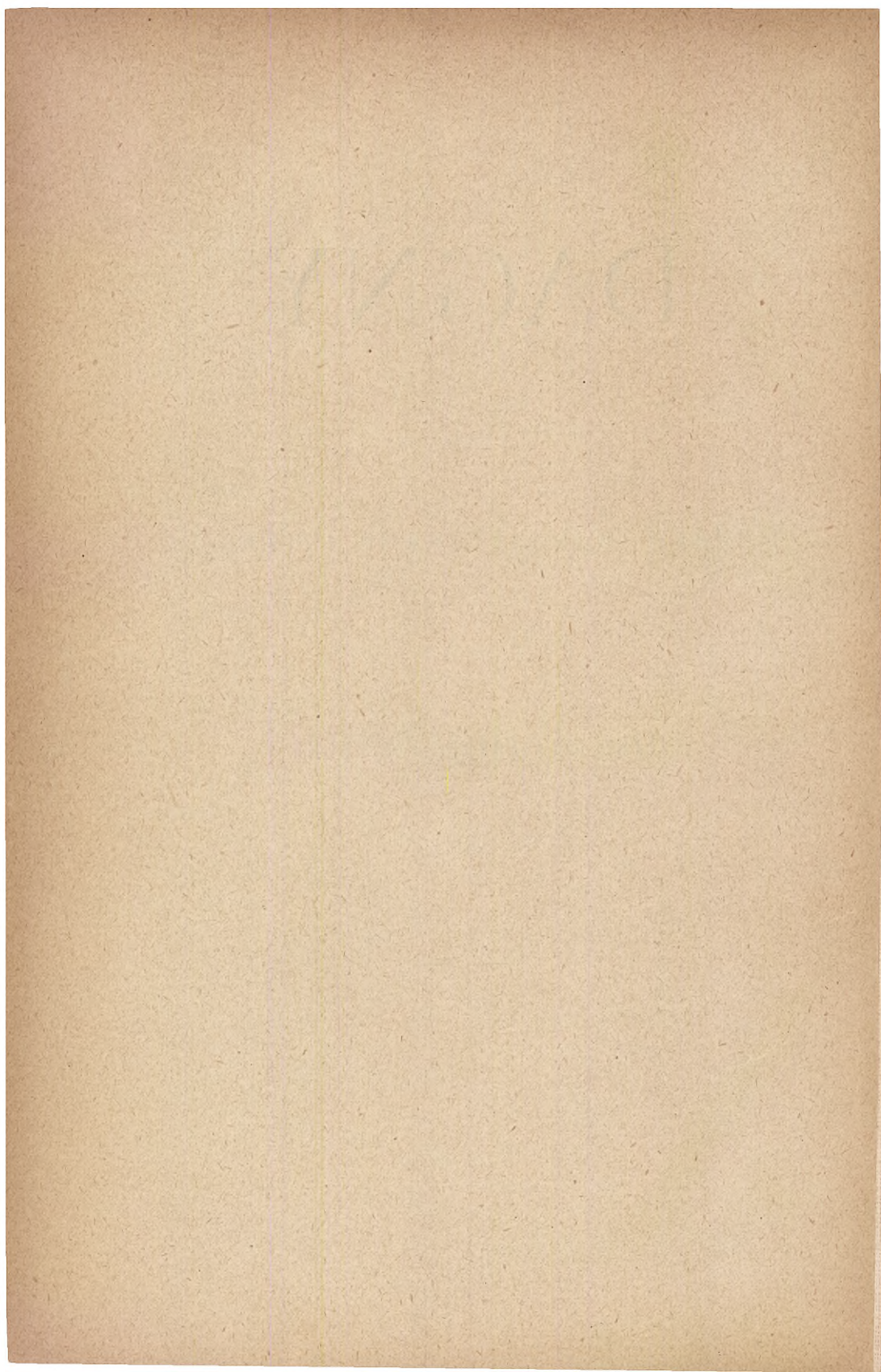
1903

STOCKHOLM

AFTONBLADETS AKTIEBOLAGS TRYCKERI

1903

Okända diktarinnor.

Studier i gammal spansk litteratur.

I en på 1870-talet utgifven spansk antologi, som innehåller några hundra dikter af cirka halftannat hundratal olika poeter, alltifrån det femtonde t. o. m. det adertonde seklet, finnes i den afdelning som hämtats ur den år 1511 af Fernando del Castillo utgifna »Cancioneiro General» (samling af sånger) ett femtiotal med den gemensamma rubriken »Anónimos» (anonyma).

Det slog mig strax, när jag första gången genomläste dessa dikter, att de flesta af dessa namnlösa poeter tydligen varit kvinnor. Det är kvinnors känslolif, kvinnors erfarenheter, som i dessa dikter funnit uttryck, och där är en omedelbarhet i känslan, en spontanitet i utbrottet, som alldeles utesluter tanken på att det möjligen skulle vara manliga författare, som här försökt sätta sig in i och skildra kvinnligt känslolif.

Det är icke alltför ofta man får anledning att tala om omedelbarhet och spontanitet, när man berör spansk litteratur. Det finnes inom den spanska poesien en stark benägenhet för sirliga och något sökta uttryck, för tillspetsade antiteser — sådant som i den italienska litteraturen kallas »concetti». Där finnas i den antologi jag talar om icke få dikter, där poeten försäkrar oss, att han dör af kärlek, att han är glad åt att få dö af kärlek, men att just glädjen öfver utsikten att få dö ger honom lif igen. Det är, som man ser, en något inkrånglad situation, och man kommer aldrig riktigt underfund med hur poeten till sist reder sig ur den. I några af dessa dikter sägas i alla fall sådana saker vackert och känsligt, men ofta nog får man det intrycket, att författaren alltför sirligt broderat ut sin känsla för att man riktigt skulle kunna tro på dess äkthet.

Det är helt uppfriskande att från alla dessa ordrytterier komma till alstren af dessa anonyma diktarinnor.

De ha nästan alla en naivitet, en åskådlighet i framställningen, som med ens sätter oss in i den diktandes lif och känslovärld. Vi bli strax öfvertygade om att dessa kvinnor ha diktat, därför att

det varit dem ett oemotståndligt behof att ge sin känsla uttryck — icke därför, att de velat åstadkomma något, som skulle kunna väcka bifall och beundran.

Här är en liten romans, som blott ger en situation, men med hvilken sällsynt konstnärlig styrka och intimitet:

I skuggan af mitt mörka hår.

I skuggan af mitt mörka hår
han slumrade min vän —
månne han minns det än?

Jag kammade mitt mörka hår
med omsorg hvarje dag,
men vinden löste det igen,
det flög för stormens drag —
Uti det mjuka hårets glans
han slumrade, min vän —
Månne han minns det än?

Han sade mig, att hård jag var:
ej gaf jag hvad jag fick.
Han sade: *han* drack lif och död,
ur mitt svarta ögas blick —
Han nämnde mig vid ljufva namn,
han somnade uti min famn —
månne han minns det än?

Och här har en ung dam flera hundra år före fredsföreningarna och Bertha von Suttner afgifvit sin protest mot kriget — visserligen ur en mycket speciell synpunkt men med ovedersäglig kraft och värme.

Välsignad vare freden!

Välsignad vare freden,
fördömdt må kriget vara!
Ty freden bringar glädje,
men kriget sorger bara.

En hjärtanskär jag hade,
så ståtlig man kan finna,
han hade kunnat duga
åt en hertiginna!
Hans glädje och hans lycka
var mina ögon klara;
min lycka och min glädje
var att hos honom vara.

Mitt röda hår, som fladdrar,
 som flyger nu för vinden,
 han plågade det fläta
 och strök mig öfver kinden.

Jag kommer väl ihåg det,
 o Gud, hur väl jag minnes —
 välsignad vare freden,
 fördömdt att krig det finnes! —
 hur, när jag honom varsnade,
 jag sprang att honom möta;
 då bragte han mig blommor,
 bragte mig frukter söta;
 då fäste han blomsterkransar
 uti de blonda håren;
 jag log och jag strålade
 liksom den unga våren.

Då var jag fri från sorger,
 var fylld af glädje bara —
 välsignad vare freden!
 Fördömdt må kriget vara!

Så kommo vilda morer;
 att våra dalar skydda,
 ut drogo våra männer,
 de drogo från hvarje hydda.
 Och då min vackre älskling
 var starkast i hela skaran,
 han valdes fanan bära
 och tåga främst mot faran.
 Och därför nu jag sörjer,
 därför mina tårar rinna — — —
 Nog vet jag hvad jag gjorde
 om jag vore hertiginna:
 jag gäfve hundra soldater
 att fria honom bara —
 Välsignad vare freden!
 Fördömdt må kriget vara!

När nu de andra flickor
 om ljufva fröjder drömma,
 jag drömmar blott om strider,
 kan ej min oro glömma.
 De skynda gladt till dansen,
 när tamburinen klingar;
 jag sitter ensam hemma,
 och sorgen mig betvingar.

I går i processjonen
 gick jag som Magdalena;
 den gröna kjorteln bar jag,
 halsband af pärlor rena.
 Gråtande klädde jag på mig
 och tänkte därvid bara:
 Välsignad vare freden!
 Fördömdt må kriget vara!

Jag gitter nu alls ej skåda
 min heldagskjortel fina,
 de krusade manschetter,
 smycken som blanka skina;
 jag bryr mig ej om min hårkam,
 jag öronringar ratar,
 korallerna jag afskyr
 och silfverkedjor hatar — —.
 Den än sin glädje äger
 må väl den njuta och skatta:
 Dock — förrän man sorgen pröfvat,
 vet man ej lyckan skatta!
 Välsignad vare freden!
 Fördömdt må kriget vara!
 Ty freden bringar glädje
 men kriget sorger bara!

Hela denna dikt, med sina häntydingar på morernas infall i de kristnas dalar, på danslekarna i byn och på den kyrkliga processjonen samt med sitt uppräknande af de viktigaste prydnaderna i en dåtida skönhets toalett, har, synes det mig, jämte det poetiska värde som lif och åskådighet alltid skänka äfven ett icke ringa kulturhistoriskt intresse. Det räknas än i dag i Spanien som en heder att bli utsedd till att vandra med i en af de kyrkliga processjoner som på festdagar företagas, och bland de unga flickorna torde det anses som den icke minsta äran att få spela rollen af det kvinliga helgon, som visserligen icke alltid utmärkt sig för sin dygd men hvars skönhet högt prisas af legenden. Säkert har den unga kvinna, som i föreliggande dikt gifvit utlopp åt sin sorg, ansett, att intet kunde bättre visa djupet af hennes smärta än detta: att hon, okänslig t. o. m. för en sådan utmärkelse, under tårar påtog sig den praktfulla gröna kjorteln och det glimmande pärlband, som tillhörde Magdalenas kostym.

Så är här en liten visa af en gladare ton — en, hvars idé, om jag inte missminner mig, sedermera på något ställe blifvit använd af Molière:

Kyssten.

Då nu för den kyssten jag skänkt dig
 min mamma bannar mig,
 gif strax den tillbaka, Minguillo,
 den kyssten jag gaf åt dig!

Gif kyssten ärligt tillbaka,
 att bråket må få ett slut!
 Se'n kunna helt lugnt vi förklara,
 att allting är som förut!
 Då är ju brottet försonadt,
 när du ger den igen åt mig!
 Så gif den tillbaka, Minguillo,
 den kyssten jag skänkte dig!

För Guds skull, gif strax den tillbaka,
 då mamma nu bråkar så!
 Och om du vill återge den,
 så får på det viset du två...
 Vi ska nog veta oss hämna,
 för att man grälar på mig!
 Så gif den tillbaka, Minguillo,
 den kyssten jag gaf åt dig!

En annan dikt röjer sin flerhundraåriga ålder genom den föreställning, som där uttalas, att mörkögda och mörkhåriga kvinnor i allmänhet skulle vara kända för flyktighet. Det är nämligen så att man lite hvarstans bland folket — särskildt kanske bland landtbefolkningen — finner den öfvertygelsen, att kvinlig trohet ej är att påräkna annat än hos kvinnor af landets egen typ. Här i norden äro ju blåa ögon och ljusst hår traditionella kännetecken för den äkta nordiska troheten; i Spanien däremot — och i södern i allmänhet — finner man den uppfattningen, att blonda kvinnor äro synnerligen opålitliga — jag skulle kunna anföra flere spanska dikter, där denna mening uttalas. Och skall en spansk novellist skildra en riktigt farlig kvinna — en af den i romaner välkända katt-typen — så gör han henne gärna blond. De mörka kvinnorna åter prisas i många dikter för sin trofasthet. Anledningen till denna olika uppfattning i norden och i södern är antagligen den, att män i regel lätt tjasas af en skönhet af främmande, sällan sedd typ. Sålunda blir en blond kvinna i Spanien hyllad och beundrad, hvilket torde medföra, dels att hon blir något bortskämd, dels att hon blir föremål för andra kvinnors afund och försmädda tillbedjares harm — hvarpå hon naturligtvis

får namn om sig att vara behagsjuk och obeständig. Och på ett motsvarande sätt torde kanske sakerna utveckla sig, om i en svensk landsbygd, där man knappt sett annat än linhåriga töser med runda, ljusblå ögon, en flicka af mörk och främmande typ dyker upp och förbryllar bondpojkarne.

I den dikt jag här vill anföra förutsättes, såsom nämndt, att den allmänna meningen betraktar de mörkhåriga som flyktiga varelser; detta antyder, synes det mig, att dikten är från en tid, då de västgoter och vandaler, som under folkvandringarna lade under sig Spanien, ännu hade något kvar af den nordiska typ, hvilken sedan genom klimatets inverkan och genom uppblandning med moriskt och iberiskt blod nästan alldeles gått förlorad.

Den öfvergifna.

Ve mig, min vän mig öfvergett,
han som jag håller kär!
Mitt hår är svart, mitt öga svart,
dock flyktig ej jag är!

Min älskade mig öfvergett,
och hvarför ej jag vet.
Ty aldrig var min kärlek ljum:
den var så röd och het!
Ej var jag stolt, ej var jag spotsk
emot min hjärtans kär —
Fast svart mitt öga, svart mitt hår,
ej flyktig dock jag är!

Min fröjd har gått, min lycka gått,
mörk ligger nu min stig.
En främling kommit till vår bygd:
hon tog min vän från mig!
Finns ingen här som ömkar mig
att jag så osäll är?
Ty fastän mörk till hår och hy,
ej flyktigt sinn' jag bär.

Nu jag det vet, nu jag förstår,
att trohet hos en man
är som ett fjun, det hvarje vind,
hvar fläkt bortföra kan.
Vet han då ej, min hjärtans kär,
hvad sorg han mig beskär?
Ty fastän mörk till hy och hår,
ej flyktig dock jag är.

En annan dikt ger en dyster bild af rättslöshet och barbariska tider — rättslöshet isynnerhet för kvinnan. Men på samma gång andas den en stolthet, en oförfärad käckhet, som kommer oss att, midt i vår medkänsla, intagas af beundran för den kvinna, som så kunnat känna sig upphöjd öfver sitt eget sorgliga öde.

Titeln *alcald*, som i dikten förekommer, betecknar domare eller borgmästare; *alcalden* är ännu i dag den spanska byns eller småstadens viktigaste personlighet och torde nog i forna tider stundom ha spelat rollen af enväldshärskare.

Själen är fri!

Nej, herr *alcald*, ej af er makt
en själ kan fångslad bli!
Min kropp — ja, den ni taga kan,
men själen — den är fri!

Ni kan ej hindra, att min blick
emellan gallren går,
ni kan ej hindra: ögats språk
jag tala än förstår.
En blick är fri, en själ är fri —
dem fångslar ingen man!
Nej, herr *alcald*, tro aldrig det
min själ ni fångsla kan!

Om ock ni tar en kvinnas kropp,
ej hennes själ ni får!
Ty själen — nej, att böja den
blott kärleken förmår!
Tro aldrig detta, herr *alcald*:
en själ kan fångslad bli!
Min kropp — ja, den ni taga kan,
men själen än är fri!

En af dikterna har ett innehåll, som just icke är uppbyggligt, och jag skulle kanske ej ha känt mig frestad att tolka den på svenska, om det ej fallit sig så, att jag råkat på den strax efter det jag läst i en uppsats, behandlande kvinnans begåfning och möjligheter, att ett af de främsta skälen hvarför kvinnan ej kan åstadkomma något originellt inom litteraturen är, att hon aldrig kan vara fullt hänsynslös. Föreliggande lilla fördomsfria själfbekännelse tyckes mig — utan att i själfva uttrycken vara stötande — till hela sitt innehåll vara så pass hänsynslös man gärna kan begära:

Må folket prata!

Må folket gärna prata
och prata alla dar:
att jag älskar hvem mig älskar,
att jag kärlek ger och tar.

Hvad dessa onda tungor
af etter alltid drypa!
Hvad fröjd för dessa människor
att andras rykte strypa!
Men må de gärna prata!
Det rör mig inte mer!
Jag älskar hvem mig älskar!
Jag kärlek tar och ger!

De stackare, som aldrig
ha mäktat kärlek vinna,
hur snabba de dock äro
förtal och lögn att finna!
Men jag — hvad än jag syndat,
jag alltid ärlig var:
jag älskar den mig älskar,
jag kärlek ger och tar!

Om utaf sten jag vore,
då kunde det ju hända,
att lidelsen ej nånsin
min låga skulle tända —
Men eftersom mitt hjärta
sin röda värme har,
jag älskar den mig älskar,
jag kärlek ger och tar!

»Afskedet», en växelsång emellan två älskande, angifver sig icke med lika stor tydlighet som öfriga här anförda — och åtskilliga andra i samlingen — såsom diktad af en kvinna. Men det faktum, att den diktande inlagt allt det karaktäristiska i dikten i flickans ord, medan hennes älskades upprepade, föga omväxlande frågor blott stå där för att gifva henne tillfälle att uttrycka sin hängifvenhet — synes mig dock vara ett tillräckligt starkt indicium för att motivera upptagandet af denna dikt bland profven på kvinnligt författarskap:

Afskedet.

— Flicka, nu då vi skiljas,
säg, mig, hvad känner du?
— Älskling — älskar dig mera,
än nånsin jag älskat ännu!

— Flicka, hvar skall du dväljas,
sedan från dig jag gått?
— Vandra vill jag de stigar,
dem samman med dig jag trådt.

— Flicka, innan vi skiljas,
säg, om du älskar som jag!
— Hör du mitt blod som svarar?
Hör du mitt hjärtas slag?

— Flicka, hvad skall du göra,
när jag ifrån dig far?
— Älskling, älska dig mera,
än nånsin du älskad var!

Och så till sist en af de mest gripande dikter jag vet: en som låter oss skymta en dystert historia af ångest och skam och ödslig smärta. Är det icke som om vi såge ett par tunga, förtviflade ögon stirra emot oss ur dessa rader:

Gråt icke så, min moder!

Gråt icke så min moder!
Det gör min sorg mer stor —
Och den är ändå tillräcklig,
den räcker till, min mor — —

Du födde mig, min moder,
uti en olycksstund:
då gol väl ingen hane,
då skälde ingen hund;
då hördes blott den häxan,
som ofärd spådde mig,
som sände ett olycksöde
att följa jämt min stig:
att den, som mest jag älskade,
skulle mig öfverge,
att den, som mest jag älskade,
mig skulle med afsky se.
Min lycka föll till marken —
den varade så kort!

Jag kröp för att gripa den åter —
 den fördes af vinden bort.
 Du födde mig, min moder,
 uti en olycksstund,
 du födde mig ej till kvinna,
 du födde mig till hund!

De lyckliga må vända
 sig bort att ej mig se!
 Ty när de min smärta skåda,
 de skola ej kunna le ...

* * *

I den antologi, ur hvilken dessa dikter äro hämtade, finnas, såsom nämnts, omkring halftannat hundratal *namngifna* författare representerade; af dessa äro blott fyra kvinnor. Hur skall man nu förklara detta förhållande, att bland de *anonyma* författarna i stället flertalet äro kvinnor?

Ja, en sak är tydlig: kvinnorna ha icke varit så angelägna som männen om att blifva kända som författare och gå till eftervärlden. Att därför påstå, att kvinnor äro mindre ärelystna än män, vore väl dock knappast riktigt. Det är en känd sak, att flickor vid sina studier pläga visa mer ambition än gossar; och att hos kvinnan finnes ett ganska starkt begär att utmärka sig och blifva beundrad torde ej kunna förnekas.

Men det bör ihågkommas, att ända till allra senaste tiden har för kvinnan den vittra äran varit högst betydligt malörtsblandad. Männen ha varit så djupt öfvertygade om att litterär och konstnärlig begåfning varit något endast dem tillkommande, att de betraktat såsom på något sätt abnormalt de kvinnor, som å dessa områden kunnat täfla med den. Den uppfattning, som uttalat sig bl. a. i Rousseau's ord: »Så länge männen ha sitt förstånd i behåll, skall den vittra kvinnan förbli ogift» — den har varit den allmänt rådande. Och denna visshet: att bli betraktad som okvinlig, att förlora sin tjuskraft, ja, att bli ansedd som abnorm och löjlig — den har säkerligen gjort mycket för att afhålla kvinnor från att framträda inför offentligheten. En man vet, att när han vinner berömmelse, vinner han på samma gång makt öfver kvinnorna, han vet huru svaga kvinnor i allmänhet äro för ryktbarhet. Och denna vetenskap har nog eggat till mer än en ansträngning. Men kvinnan har haft en motsatt visshet: hvad hon vunne i s. k. ära, måste hon

förlora i männens hyllning. (Jag undantar här den ryktbarhet, hon vinner som dramatisk eller som exekverande musikalisk artist. Som bekant ha kvinnorna alltid — nej, icke alltid, men länge nog — haft nådigt tillstånd att ägna sig åt dessa slag af konstnärlig verksamhet utan att stämplas som okvinliga).

När Maria Stuart var fjorton år gammal, höll hon efter hvad en af hennes samtida — Brantôme — berättar, i en af Louvrens salar inför Henrik II och hans hof ett föredrag på latin — författadt af henne själf — i, hvilket hon »tvärt emot den allmänna meningens häfdade kvinnans rätt till att sysselsätta sig med vitterhet och med de fria konsterna». Det kan ju vara af intresse att erinra om detta, då det ej torde vara allmänt bekant, att den sköna och ryktbara drottningen under en period af sitt lif uppträdt som förkämpe för kvinnoemancipationen. Emellertid gjorde hon sig ju under sitt senare lif just ej känd för något lifligt sysslande med studier och vitterhet. Hade manne någon af hennes tillbedjare — någon artigt läspande hofman vid Valois-hofvet eller den smäktande Rizzio eller den tröge Darnley — besvärad af hennes öfverlägsna intelligens, hviskat till henne, att hon blefve ännu mer tjusande, ifall hon dolde sin begåfning eller åtminstone underlåte att odla den? Det är svårt att veta. Men jag nästan misstänker att så skett.

Det är aldeles oriktigt att, såsom stundom sker, påstå, att de hinder många manliga konstnärer haft att öfvervinna på sin bana varit fullt så stora som dem kvinnor ha att kämpa emot. Ty yttre svårigheter — armod och motgångar af allehanda slag — verka på det hela sporrande, åtminstone på en natur, som har något af eld och kraft i sig. Men det hinder mot kvinnans framträdande inför offentligheten, som jag nyss antydt, är af ett inre slag och därför på ett helt annat sätt hämmande. Då nu konstnärer ju i allmänhet äro mera känsliga än andra, mera ömtåliga för hån och åtlöje, har det sannolikt varit just de mest äkta konstnärligt begåfvade naturerna bland kvinnorna som starkast känt det återhållande i denna gängse uppfattning. Och detta är ett af skälen, hvarför jag vågar påstå, att det funnits oerhördt mycket kvinlig begåfning, som aldrig gjort sig gällande, och att det därför är säkrast att vänta med att fälla några afgörande domar om kvinnans möjligheter, innan hon under ett eller annat sekel af förändrad uppfattning härvidlag haft tillfälle visa hvad hon kan åstadkomma.

Det är ännu en annan reflexion, som tränger sig på en, då

man studerar de dikter af längesedan hänsöfna diktare, af hvilka jag här anfört några prof. De utmärka sig genom friskhet och originalitet, genom känslans omedelbarhet och äkthet framför flertalet spanska dikter, och likväl har aldrig, mig veterligen, någon fäst uppmärksamheten på dem. Sismondi i sitt omfattande verk »De la Litterature du Midi de l'Europe» nämner endast i förbigående på tal om »Cancioneiro general», att där finnes ett stort antal anonyma dikter.

Skälet till att de ej blifvit uppmärksammade är väl hufvudsakligen det, att de egenskaper, som utmärka dem — egenskaper, hvilka enligt min mening, också i framtiden skola blifva de som gifva den största betydelsen åt kvinnornas konst: friskhet och naivitet, värme och innerlighet i känslan -- de ha icke förr än på sista tiden stått högt i kurs bland kritici och allmänhet. Konstfull teknik, elegant tillspetsad form och stor lärdomsapparat ha skattats högre än den känslans äkthet vi nu värdera. Det försiggår nu för tiden — långsamt men afgörande — en »Umwerthung aller Werthe» inom konsten och litteraturhistorien, som ej ännu på länge torde ha sagt sitt sista ord. Vi tjasas af en Fra Angelicos, en Simone Martinis naiva och innerliga men i sekler förbisedda konst, medan åtskilligt af högrenässansens konst, som ännu för några decennier sedan högt beundrades, lämnar oss kalla. Vi känna oss i Dantes odödliga Commedia mindre tilltalade af den lärdom, den teologiska spetsfundighet och den uppfinningsrikhet, som hans samtid fann så beundransvärd, än af den upphöjda rättfärdighetskänsla, den storslagna melankoli och den extatiska innerlighet, som genomströmmar det gigantiska verket. Och samme författares Vita nuova, som förr betraktats jämförelsevis som en bagatell, väcker nu genom sin starka och omedelbara känsla i så hög grad vårt intresse, att det finns litteraturhistorici, som tillmäta den högre poetiskt värde än Commedian.

Kanhända har i denna uppfattningens evolution kvinnan haft ett icke litet medelbart inflytande. I så fall har kvinnan småningom uppfostrat världen till att förstå henne själf — sådan hon är och sådan hon en gång skall i konsten framträda.

Anna M. Roos.

Efterklang af Björnsonfesten.

Det var ett oförsiktigt löfte jag gaf i ett obevakadt ögonblick, när jag lofvade »Dagny» en beskrifning af Björnsonfesten i Kristiania. Nu måste löftet infrias och jag kan ej annat än genast tillstå, att lika gärna kunde jag ha lofvat beskrifva ljudet af hafvets brus eller skogens sus. Ord kunna nämligen inte återge sådant som måste ses och höras direkt för att verkligen uppfattas.

Det väsentliga vid Björnsons sjuttioårsfest var, att den förmådde sätta alla sjäalars strängar i vibration, gamla och unga, höger och vänster, fattig och rik. Alla hjärtan stodo på vid gafvel. Detta allt låter sig icke beskrifva.

Jag sitter därför helt modstulen och kan endast försäkra, att hvad jag kommer att säga om de minnesrika festerna, blir inte ens den svagaste skugga af en tillfredsställande beskrifning — det blir endast en ytterst obetydlig axplockning.

*

Det satt hårdt åt att få Björnstjerne Björnson att anta den inbjudan som utgått från en mängd af hufvudstadens främste, att han måtte fira sitt jubileum i Kristiania. Han ville den dagen sitta i ostörd ro på sin gård, omgifven af sin familj och sina närmaste, och ville inte höra talas om fester af något slag.

Till sist sände man upp hans gode vän och biograf Christian Collin*) till Aulestad. När denne på sitt fina och blida, kärleksfulla och sega vis hade argumenterat och förfäktat sin sak i 4 — säger fyra — runda timmar, då gaf sig den stridige kämpen på nåd och onåd och saken var afgjord.

Men med bäfvan i hjärtat reste Björnson. En så ärlig och så varm natur som hans är nämligen till ytterlighet känslig för hvad som är äkta eller icke. Hvarje loford, som icke komme raka vägen från den talandes hjärta eller icke präglades af full öfvertygelse, skulle gifva sår, som kanske icke vore lätt läkta.

Emellertid — Björnson måtte icke förstått hur älskad han är på djupet af hvarje norsk mans och kvinnas hjärta, i Kristiania

Docent Collin har efter mångårigt arbete nu utgifvit en fängslande skildring af Björnstjerne Björnsons hela lif.

•

såväl som öfver Norges hela land, eljes hade han ej varit så svår att öfvertala.

Visst har man i Kristiania otaliga gånger varit rasande på honom, öfveröst honom med språkets alla invektiv, svurit ve och förbannelse öfver honom, men det har skett, när han låtit domsbasunen ljuda eller farit fram öfver de sofvandes hufvuden med blix och dunder och hammarslag. Då ville man aldrig mer ha med honom att göra — »nu var det förbi för alltid!»

Men inte förr har ovädret stillnat af och människorna återvunnit jämvikten efter sin förskräckelse, så ha de igen i honom sett den ljuse Balder, som vinner allas hjärtan. Men det var inte alltid man ville erkänna det eller säga det högt — !

När nu Björnsons sjuttioårsdag nalkades, började folkets hjärtan att brinna. Först med blyg och svag låga, till sist, när dagen var inne, med full och lysande flamma. Ingen förmådde längre förneka. hvarken för sig själf eller andra, att Björnstjerne Björnsons namn — tusen gånger stenadt — dock är det mest älskade af alla namn i Norges rike.

*

Hvad hans namn betyder i Norge, det har Knut Hamsun fulltonigt sjungit i sin »Hilsen»*) som begynner sålunda:

»Vi nævner et navn —
straks syder der mod os
i kornagres guld,
det leger i skoge,
det lugter af muld.
Sol dirrer om dagen,
dug driver om kvæld,
det suser i fjæld», o. s. v.

Den härliga sången slutar med de gripande orden:

Saa en kvæld vil stumhed ruge
langs vor lange kyst.
Fjælde staar og lytter, bier —
ingen svarer, Landet tier.

Naar han tier, blir der tyst.»

Djupare och starkare kan man ej gärna känna eller uttrycka hvad Björnson är för sitt land.

*) I den Gyldendalske festskriften.

Hvad man kunde vänta skedde också — vän och fiende gingo sida vid sida till diktärhöfdingen, framstående sin beundran och sin tacksamhet.

Tidningen »Morgenbladet», som fört en oafbruten kamp mot sin mäktige motståndare, presterade en af de mest stämmingsfulla bland pressens ledande festartiklar, hvari det bl. a. heter: »Den stjerne, som lyser midt i hans navn vil bevare sin glans, naar de to bjørne, som har skygget for dens rene styrke, forlængst er gaaet i glemselens grav. Den vil lyse over norske hjem hvor man lever i samfølelsens glæde, den vil tindre i den rene luft, for hvilken digteren har aabnet alle vinduer til lumre rum, den vil straae i det sprog som bærer bud om norskt aandsliv og norsk kultur gjennem aarhundreder tilbage og lange tider fremover». — — — — »Vi sænker vor kaarde til parade uden derfor at stikke den i skeden» o. s. v.

I många dagar före födelsedagen voro alla tidningar fyllda af artiklar, anekdoter och meddelanden af alla slag rörande skalden. Luften var likasom mättad af hans namn.

*

Festdagen hade Björnson flera timmars mottagning hos sin son teaterchefen. Det var en oafbruten ström af lyckönskande och af deputationer med konstnärliga gåfvor och adresser. För detta allt ha de svenska tidningarna redogjort. Jag vill endast uppehålla mig vid hvad som rörde kvinnornas gåfvor och särskildt mitt öfverbringande af en broderad duk, emedan de meddelanden härom som gifvits icke varit korrekta.

Ett fyrtiotal svenska kvinnor, äldre och yngre vänner till diktaren, sände honom en duk, broderad i aftonsolens färger på hvitt lärft. Ritningen var gjord af *Maria Adelborg*. Den vann stort bifall både af Björnson och öfriga. Han fann den »fortryllende tegnet» och var lycklig att återfinna de för honom kära namnen, sydda i hvitt, »de staar som plantet ind i dugen» sade han.

Broderiet, mäterligt utfördt på Handarbetets Vänner af fröken *Louise Hamilton*, gjorde stor heder åt det svenska handarbetet. Det var nästan lika på avfigsidan som på rätsidan och beundrades med rätta af damerna. Skånska spetsar, knypplade af en bondkvinna, hvars namn tyvärr ej var känt, förhöjde duken ytterligare.

Eget nog var den svenska duken det enda stora arbete af kvinnohänder, diktaren mottog. Duken, jämte en stor korg med gula blommor, öfverlämnades af fruarna A. M. Holmgren, Mia Hedlund,

f. Hedlund, och Nanna Bendixson, f. Sohlman, båda döttrar till Björnsons gamla kära vänner.

Fru Holmgren yttrade därvid följande;

»Björnstjerne Björnson!

Vi bringa dig svenska kvinnors varma önskan, att ditt lifs afton må bli ljus och rik.

Mottag vårt innerligaste tack för allt du gifvit oss i din dikt och i ditt lif! Hvad du sått i vår själ, det skall bära frukt i nästa generation — i det unga Sverige som snart kommer.

Vi ha sömmat dig en duk och smyckat den med »Jungfru Maria gullsko».*) Du finner där de trofasta gamla namnen jämte unga och nya.

Och till sist — tag mitt eget tack, som inte vet af någon gräns!»

Björnson svarade rörd: »Vil du hilse tilbage til det Sverige, som ser længere end til politiken. Jeg tror der vil komme en dag, da de, som nu stanser ved politiken vil se dybere og længere end de gjør i dag. Tak! Tak!»

Och han fördjupade sig i beundran af duken och i glädje öfver de kära gamla namnen, som påminde honom om glada och minnesrika stunder i Sverige, som han älskar — antingen man vill tro det eller inte. Han gör det i alla fall.

Praktfulla voro de gåfvor som kommo från östan och vestan, men de ha så utförligt stått omtalade i vår press, att de kunna förbigås.

Jubilaren besvarade deputationernas ofta långa tal på det sätt, som endast han kan tala, lifgifvande, värmande, utsående frön till ny växt. Högst nådde han, enligt min mening, i sitt svar till fru Ragna Nielsen, när han mottog norska kvinnors sjuarmade silfverljusstake. Tyvärr finns intet referat af detta tal, som i ringaste mån återger hvad han inlade af öfvertygelse och tro på, att ingen af de stora reformer, hvarefter världen längtar, kan genomföras af männen allena. Det blir intet af därmed förr än kvinnorna rycka fram och komma med i arbetet med sitt finare förstående, sin godhet, sitt tålmod och sin kärlek. Kvinno själen måste komma med. Den skulle vara det mäktigaste i allt som arbetar sig fram i samhället.

Fru Ragna Niensens tal hade betonat, att aldrig i hela mänsklighetens historia någon talat kvinnornas sak med sådan myndighet

* Det norska namnet på den ängsblomma, som prydde duken och hos oss bär det alldeles oförtjänt fula namnet »kärिंगtand».

som han, aldrig en sådan tolk för kvinnorna trädt fram — aldrig någon kallat på kvinnorna så som han. »De har aldrig smigret för os. De har alltid troet paa os».

»Kjære, store Björnson! De har gjort livet rigt for os og derfor vil vi altid takke dem». Så slutade hon sitt vackra tal.

Telegram i många hundradetal ingingo från när och fjärran. Bland de märkligare voro de från konungen och drottningen af Würtemberg — som bekant ha Björnsons stycken gjort stor lycka i Stuttgart — från Dreyfus och Picquart m. fl. Bland de prof på erkännande och vänskap Björnson värderade högst voro adresserna från Sverige och all den vänlighet, som strömmade emot honom därifrån. Lyckönskningsbref m. m. anlände i så stor mängd, att ännu ett par dagar efter födelsedagen var det hundradetal kvar, som ej hunnit öppnas. Att genomläsa allt blir veckors arbete.

På kvällen efter mottagningen gafs festföreställning på Nationalteatern. Salongens nedersta barrière var i hela sin längd täckt med grönt, rikt istucket med lager och hela vägen lindadt med breda, band i de norska färgerna. Midt framför diktarens och hans frus plats utbredde sig en rikedom af röda och hvita blommor.

Sedan »Storskjalden» — som Holger Drachman i sin dikt benämt honom — efter stormande ovationer intagit sin plats, spelades Berlioz »Tristia», som med ens bar den högtidsstämda publiken in i rymder långt ofvanom dem man vanligen färdas i. Bättre kunde man ej ha förberedt ett värdigt mottagande af »Over Evne», detta nutidsdrama öfver alla andra. Efter styckets slut spelades Griegs hyllningsmarsch till »Sigurd Jorsalfar» och på Björnsons initiativ mottog nu Grieg sin del af jublet.

Fru Dybwad framsade en epilog af Bull hvori det bland annat hette:

»Saa skulde Björnsons navn i Norge glemmes,
da maatte alle landets kilder stanse,
da maatte havets store brænding tie;
ti i dem alle synger Björnsons navn,
da maatte nordmænd ikke længer fødes;
ti navnet nævnes af hver mor i landet,
og bæver gjennem hvert et barnesind.»

Därefter sjöng studenterna:

»Hør os du foraarets sanger
nu, naar i vemod du kjænder
kveld stunder til!

Sol af din aften vi fanger;
 midt i din vinter du tænder
 ungdommens ild!
 Stärkere strømmer tilbage
 alt det, du gav,
 gaar som et mindernes hav
 hid fra din ungdoms, de drømfyldte dage.* o. s. v.

Strax därefter kom det stora fackeltåget, som Björnson mottog från Nationalteaterns altan och hvarom man redan förut läst i våra tidningar.

Därefter vidtog en liffull fest i teaterns foyer, arrangerad af teaterns styrelse för den högt uppskattade dramaturgen, sceninstruktören och teaterchefen Björnstjerne Björnson, omgifven af sin familj och närmare vänner samt skådespelarepersonalen.

Björnson tal — det 12:te eller 13:de han hållit under dagens lopp — var sprittande af humorch munterhet. Det liknade mer orrens spel i arla morgonstund än en sjuttioårigs tal i sena natten efter en lång dag af oafbruten spänning och ansträngning. Det var icke dess mindre fyllt af djupt allvar och af en ödmjukhetens och tacksamhetens ande, som verkade gripande.

I flera af Björnsons tal märktes det, att han tyckte sig allt för hyllad och allt för rosad, men den goda meningen därmed kunde ju ej annat än vara honom kär.

Under jubel sjöng Thorvald Lammers med oförliknelig humor visan om »han Mass og han Lasse».

Följande dag var den stora borgaremiddagen för 500 personer. Ännu åtskilliga hundradetal lära förgäfves ha sökt att få deltaga. Stortingspresidenten Berner höll i varma, fint mejslade ordalag festtalet. Björnson svarade med vällande kraft. De som hört honom tala i studentersamfundet i ungdomens dagar påstodo, att detta påminde om den tiden.

Verner von Heidenstam framförde i storslagna ord svenska vänners hälsning. Bättre hade ingen kunnat göra det. Också ansågs det svenska talet ha varit kanske det yppersta. Visst är, att det var med stolthet jag hörde Sveriges främste yngre diktares hyllningsord till Björnson ljuda genom salen på det vackraste, mest välljudande högsvenska språk.

Alexandra Gripenberg frambar tusen finska kvinnors hälsning och adress, men tyvärr var det svårt att höra såväl hennes som professor Moltke Moes vackra ord.

Men Nansens hälsning från Norges ungdom den var lika ljudlig som karaktäristisk. Ingen kunde undgå att lyssna till den, lika litet som man kan titta bort när man Holmenkollidagen ser en skidlöpare komma i susande fart utför branten, mellan granskog och vajande trefärgade norska flaggor.

Det var en hymn till det sunda livets, den ljusa trons diktare, den som jagar bort missmodet ur unga sinnen. »Jeg føler det, jeg ved det, det er tusinder af unge kvinder og mænd udover Norges land, som i disse dage sammen med os bøjer sig mod dig i taknemlighed, fordi du hjalp at bære dem fræste fra livets slag», sade han bl. a.

Under middagen sjöng Thorvald Lammers med sin mäktiga stämma Rosenkrantz-Jonsens dikt, satt i musik af Backer-Lunde.

»Der er ei den nordmand i landet
som ei er med os i dag
naar dig vi vifter en hyllning
med Norriges eget flag» o. s. v.

Efter middagen uppvaktades den folkkäre skalden af arbetarnes, handelskårens, handtverkarnes och studenternas gemensamma sångförening.

Därmed var den lysande och helt säkert för alla deltagare oförgätliga festen förbi. Tyvärr kunde jag icke närvara vid den flera dagar senare gifna studentfesten. Men med den kännedom jag har om föregående fester i studentersamfundet, kan jag ej annat än tro, att här kulminerade stämningen, jublet och betydelsen af Björnsonfesten.

* * *

Björnsons födelsedag hade äfven firats med mer och mindre offentliga, talrikt besökta fester i åtskilliga föreningar i Kristiania.

Den ut öfver landet lyste den norska flaggan i hvar stad, hvar bygd, hvar hem. Det fanns nog ingen i hela Norge, som inte den dagen med tacksamhet tänkte på att Björnstjerne Björnson skänkt sitt folk en oskattbar gåfva i den sång, som ligger på allas läppar och bevaras i allas hjärtan:

»Ja, vi elsker dette landet,
som det stiger frem
furet, vejrbidt over vandet
med de tusen hjem.

Elsker, elsker det og tænker
 på vor far og mor
 og den saganat, som sænker
 drømme på vor jord.»

Ann Margret Holmgren
 f. Tersmeden.

Kvinliga yrkesinspektörer.

Åtskilliga månader hafva förgått sedan frågan om tillsättande af kvinliga yrkesinspektörer varit på tal i den svenska riksdagen. Redan står en ny riksdag för dörren, och de många, som äro intresserade i frågans lösning, vänta med spänning på utgången.

Själftva ärendet har så ofta omnämnts i pressen och bör därför vara så känt, allra hälst för denna tidskrifts läsare, att det icke torde vara nödvändigt annat än att här i största korthet rekapitulera de stadier, som det hittills genomgått.

Tanken på en organiserad kvinlig yrkesinspektion vid sidan af den manliga, som redan länge framstått såsom ett eftersträfvansvärdt önskemål för kvinnosakens vänner, liksom för alla dem, hvilka nitälska för en följdriktig utveckling af våra samfundsförhållanden, denna tanke har, som bekant, första gången i vårt land ikläds en, så att säga, fast form genom den af hr A. Hedin vid förra riksdagen väckta motionen *om en skrivelse till kongl. m:t angående anställande af kvinnor vid yrkesinspektionen*. Vi erinra äfven om, att Svenska kvinnornas nationalförbunds uttalande beträffande önskvärdheten af yrkesinspektörens tillsättande påpekats af motionären såsom en betydelsefull meningsyttring, väl värd att tagas under begrundande.

Dagny redogjorde på sin tid (se häft. 9—10 för 1902 sid. 231) ganska utförligt så väl för motionens innebörd och den för saken så belysande motivering, af hvilken den var åtföljd, som för det sakrika och intressanta utlåtande, som afgafs af det tillfälliga utskott, som så varmt tillstyrkte densamma, och hvilket torde haft en väsentlig anpart i det välvilliga bemötande motionen rönt från riksdagens sida. Beslutet om en skrivelse i här berörda syfte antogs nämligen utan några nämnvärda skiljaktigheter af båda kamrarna. Så till vida är saken klar. Återstår nu att se hur den vidare avan-

cerat och i hvilken mån den utredning, som i följd af riksdagsbeslutet företagits, kan sägas vara i alla sina delar tillfyllestgörande.

Den instans till hvilken regeringen i första hand vädjat för att få frågan utredd har varit kommerskollegium; kommerskollegium å sin sida har infordrat utlåtande från Stockholms Öfverståthållare-ämbete, från yrkesinspektörerna, handtverksföreningarna och möjligen några andra. Dessa utlåtanden föreligga nu, det från yrkesinspektörerna åtföljdt af en ganska vidlyftig motivering, och äro i och för sig lärorika nog. Men lärdomen ligger ej så mycket i de nya synpunkter eller fakta beträffande själfva frågan, som af vederbörandes upplysningar kommit i dagen, som i den gamla segslitna läxan, hurusom den manliga uppfattningen af kvinnans deltagande i samhällsarbetet alltjämt icke förmår sträcka sig öfver en viss, af föräldrade föreställningar utstakad gräns. Hufvudsumman af här nämnda myndigheters yttranden är, att *för närvarande ej behöf föreligga för anställandet af särskildt kvinnliga yrkesinspektörer, men att dock kvinnlig arbetskraft torde vara gagnelig ifråga om statistiska uppgifters inhemtande.*

Det vore emellertid orätt att ej med erkännsamhet framhålla, att själfva principen, som legat till grund för hr Hedins motion, upptagits med sympati af de auktoriteter, till hvilka det vädjats. Den hvad man kan kalla filantropiska sidan af saken har nog behjärtats, så påpekas bland annat i yrkesinspektörernas utlåtande hurusom »inom yrkesinspektionen säkerligen funnes fält för kvinnligt inspektionsarbete af stor social betydelse». Efter att ha påvisat det faktum, att fabriksarbetet innebär en del faror, som hota den gifta såväl som den ogifta kvinnan i moraliskt och socialt afseende, intygas, huru utomordentligt viktigt det skulle vara om »kvinnor med det allvar och den intelligens som saken kräfver och med kärlek till sitt kall», togo del i inspektionverksamheten. En »lämpligt vald, erfaren kvinna», heter det på ett annat ställe i samma berättelse, kunde vid många tillfällen genom råd och upplysningar blifva kvinnliga arbetare till gagn. Ett kvinnligt element i yrkesinspektionen skulle efter hand bidraga till afståndets minskande mellan denna institution och arbetarna». Det skulle vara flera liknande, om förstående af sakens innebörd vittnande uttalanden att citera ur yrkesinspektörernas skrifvelse, men det anförda torde vara tillräckligt. De formella, taktiska och juridiska skälen ha i alla händelser blifvit de afgörande, och i kraft af dessa har kvinnan förklarats för yrkesinspektionsbefattningen *icke lämplig*. Den roll

af biträde som man vill hänvisa henne till, kan näppeligen anses vara förenlig med — hennes värdighet skulle man vara frestad att säga, i fall det ej här stöde vida viktigare saker på spel, än dem som kommer under kategorin af rangfråga — nej, med hela uppgiftens hufvudsyfte, och säkerligen öfverensstämmer den ej med den tydning, som motionären nedlagt i begreppet *kvinlig yrkesinspektion*.

* * *

Men innan vi gå själfva frågan närmare inpå lifvet, torde det vara nödvändigt, för att liksom klargöra kvinnans ställning till densamma, att gå tillbaka till motionen och dess ordalydelse. Hr Hedins hemställan inledes med följande passus: »att riksdagen måtte hos k. m:t anhålla, att k. m:t ville låta genom därtill förordnade personer, *såväl kvinnor som män*, undersöka vid hvilka industriella företag kvinlig inspektion är behöfzig» o. s. v. Här kunna vi tillsvidare stanna, då det är de af oss kursiverade orden, åt hvilka vi särskildt vilja ägna uppmärksamhet. Dessa ord återfinnas sedermera i den af riksdagen till regeringen aflåtna skrifvelsen, ehuru formulerade så, att »då frågan på det närmaste berör kvinnliga intressen, torde icke vara olämpligt att, i enlighet med motionärens förslag, bereda tillfälle äfven för den kvinnliga sakkunskapen att göra sig gällande vid den föreslagna utredningen».

De många kvinnor, som med intresse följt ärendets gång, erinra sig nog, med hvilken glädje och tillfredsställelse man inom deras kretsar hälsade motionen och den liberala och vidhjärtade syn på kvinnornas intressen, hvarom den vittnade. Ej blott såg man däri utsikten till en ljusare framtid öppna sig för de mest betungade af kvinnornas släkte, nämligen fabriksarbeterskorna — en närmare kännedom om missförhållanden inom en samhällsklass innebär ju hopp om dess höjande — man betraktade äfven det direkta värdandet till »den kvinnliga sakkunskapen», så sällsynt då det gäller utarbetande af en från våra myndigheter utgången samhällsreform, som ett förtroendevotum, hvilket ställde kvinnan på den rådgifvande plats henne med rätta tillkommer.

Men hon kunde ha besparat sig sina glädjeyttringar. I det förberedande arbete, som pågått för en kommande regeringsskrifvelse rörande kvinlig yrkesinspektion, har oss veterligen hvarken någon af våra med sociala frågor sysslande kvinnoföreningar, ej håller någon med yrkesförhållanden förtrogen kvinlig organisation blifvit hörd. Motionens uttryckliga yrkande att »*såväl kvinnor som män*» skola leda

undersökningen, liksom riksdagsskrifvelsens visserligen i något mer sväfvande ordalag affattade, men dock bestämda påpekande af motionärens förslag om »den kvinnliga sakkunskapens» hörande, ha således lämnats utan afseende. En uraktlåtenhet — för ett använda ett mycket mildt uttryck — som säkert höga vederbörande aldrig skulle låtit komma sig till last, om det ej gällt en politiskt så fullkomligt orepresenterad klass som kvinnornas.

Men om vi lämna ur räkningen den förbigångnas ganska naturliga yttring af sårad själfkänsla, så återstår det långt viktigare spörsmålet: »kan den gjorda utredningen sägas ha belyst den kvinnliga yrkesinspektionen från alla de sidor, som erfordras för ett rätt förstående af frågan»? Därpå kunna vi ej svara annat än med ett nej. De auktoriteter, som hörts, äga ju en god sakkunskaps alla förutsättningar, juridisk, teknisk och social-ekonomisk, deras samvetsgranuhet och ärlighet vid handhafvandet af sitt uppdrag äro också höjda öfver allt tvifvel, men alla deras samfällade rön och insikter hindra ej, att deras arbete lider af ett fel, som vid en undersökning som den föreliggande allra minst borde få förekomma, nämligen af ensidighet. Det är uteslutande mannens uppfattning, som kommit till sin rätt i denna angelägenhet, i hvilken tusenden af kvinnor äro intresserade. (Enligt en för år 1900 uppgjord statistik uppgingo de i fabriker och handverk anställda kvinnorna till den betydande summan af 48,994 stycken.)

Det invändes måhända, att kvinnliga auktoriteter, som sitta inne med den erforderliga erfarenheten, finnas ej i vårt land. Själfva yrkesinspektionen som institution betraktad är ju så ny, att man ej kan antaga, att kvinnor kunnat sätta sig in i alla de med ett dylikt ämbete förenliga villkoren och fordringarna, ännu mindre äro i besittning af de teoretiska kunskaper, som äro nödvändiga för att kunna afge ett klart och på sak gående omdöme i frågan.

Men äfven om detta är sannt, lät vara att kvinnans utbildning i allmänhet icke är ägnad att skänka henne de nödiga tekniska kunskaperna, så ersättas dessa brister af en ej obetydlig social insikt jämte detta något, som vi skulle vilja ge benämningen: lifserfarenhet. Ja, det är denna, helt säkert i herrar teoreticis ögon något opraktiska och obestämbara faktor, som motionären räknat med, då han så lifligt yrkade på, att kvinnans råd skulle anlitas ända från ärendets första handläggande. Han har tänkt sig, att deras mening, som i verkligheten erfarit olägenheterna af det nuvarande systemet borde

våga tyngst och att de, som känna hvar skon klämmer, ägde de första förutsättningarna att uttänka medlen för olägenheternas afhjälpande. Dessa skäl ha tydligen af dem, som haft ärendet om hand, icke beaktats, och kvinnan har nu, som så mången gång förr, sett sig utestängd från de rådslag, där hennes egna och hennes medsystrars angelägenheter afgöras. Att hon icke kunnat göra det utan en stilla protest, må igen räkna henne till last.

* * *

Återstår nu att å vår sida söka belysa frågan, med hänsyn till det hittills opåaktade kvinnliga betraktelsesättet. En dylik utläggning måste vi dock uppskjuta till ett följande häfte. Ett tudelande af vårt ämne är desto mer befogadt som vi, samtidigt med här föreliggande uppsats, meddela ett af en aktad kvinnlig insändare oss tillställdt inlägg i samma ämne. Ehuru vi ej i alla punkter dela förf:s mening, är det med glädje vi delgifva våra läsare den insända uppsatsen, såsom en komplettering af vår egen. Den är ett ytterligare bevis för det af oss redan påpekade, lifliga intresset bland kvinnorna själfva för en utsträckt yrkesinspektion.

Hvad är den kvinnliga yrkesinspektionens mål?

Hvar och en, som hyser intresse för vårt lands unga arbeterskor, har säkerligen med glädje hälsat den vid sistlidne riksdag framställda motionen om tillsättande af kvinnliga yrkesinspektörer. Och vi hoppas ju alla, att inom kort denna så ytterst viktiga institution blir icke endast ett önskemål, utan en verklighet.

Men helt naturligt är, att en så ny och för de flesta så okänd tanke, som den hvilken motionen framställer, skall af många mötas med undran, af några kanske med motvilja. Några ord om sakens innebörd torde därför för denna tidskrift ej vara utan sitt berättigande.

Den som under en följd af år själf arbetat inom fattigvården eller med uppmärksamhet följt det arbete som där utföres, måste med bedröfvelse ha gjort den erfarenheten, att fabriksarbetet för ett stort antal unga flickor leder till moralisk, fysisk och ekonomisk ruin. I denna artikel kunna vi icke sysselsätta oss med frågan hvarför, trots detta, fabriksarbeterskornas antal oupphörligen ökas. Åi hålla oss endast till hvad som är, icke till orsakerna hvarför det blifvit så.

Att den unga flickan i fabriken löper en mycket stor fara att *moraliskt* gå under, är en sak, som för hvarje tänkande människa ligger i öppen dag. Då hon möjligen redan vid 12 års ålder lämnar hemmet för att under nästan hela dagen vara beröfvad det stöd och skydd, som detta *borde* kunna gifva henne, och i stället införas i en kamratkrets, där oftast mycken råhet framträder, så kräver redan detta en kraftig karaktär och stark rättskänsla för att hon moraliskt skall kunna hålla sig uppe. Ja, om också en flicka med karaktärsstyrka och utgången från *ett godt hem* förmår reagera mot de gröfsta uttringarna af det som möter henne, så våga vi tryggt påstå, att ingen fullkomligt oskadd genomgår fabrikslifvets skärself. Man hör ofta unga fabriksflickor med tårar försäkra: »äh, det är så rysligt på fabriken, man hör så mycket ondt där». Att de från hemmet illa rustade, de svaga karaktärerna ofta gå under, kan man ej förvåna sig så mycket öfver. Alla till det onda frestande makter äro lössläppta och ingen står stödande och hämmande vid den ungas sida.

Vi må dock icke här glömma, att med tacksamhet erkänna, det mången fabriksidkare sökt taga vård om de i hans tjänst anställda unga flickorna så långt han kunnat. Men för fabrikssegaren ensam, utan någon som kan vara honom en ständig hjälp inom själfva fabriken, är det omöjligt att uträtta något af omfattande betydelse.

Den fattiga flickan har i lika hög grad som den bildade behof af jämnärigas vänskap och ett gladt kamratungänge. Så uppstår snart förtrolighet mellan de unga, den enas inflytande på den andra gör sig gällande, och tyvärr, den onda sådden finner oftast en alltför villig jordmån. De råa uttrycken och ederna, som kanske till en början stött den nykomna, bli snart en vana, så fullständig, att flickan själf ej märker oblygheten i sitt tal. Så kommer tobaksrökningen, så öldrickningen — som för helt unga flickor lär kunna stiga till flera flaskor om dagen — och så låter det ännu djupare fallet ej länge vänta på sig. Måhända blir flickan moder, ehuru själf nästan ett barn. Och emedan orättfärdigheten blifvit vana, har hon förlorat begreppet om rätt och orätt, och hon tröstar sig helt lugnt därmed, »att hon icke är sämre än andra».

Mången kan väl tycka, att denna skildring är för mörk. Lyckligtvis kunna vi intyga, att den ej passar in på förhållandena inom alla fabriker eller på alla fabriksarbeterskor, men det ligger ingen öfverdrift i påståendet, att den passar in på mången fabrik och på tusental af arbeterskor.

Ett icke så ringa antal fabriksflickor blifva gifta. Men hurudana husmödrar skall det väl blifva af dem, som aldrig fått lära, huru ett hem skall skötas? Man invänder då: »ja, men från barnoms hemmet medföra de ju åtminstone de nödvändigaste kunskaperna». Är det väl så säkert? Måhända är flickan utgången från det olyckligaste af alla »hem», det där modren är fabriksarbeterska, och då är hennes mesta lärdom hämtad från gatan, om ej barnkrubban och barnasylen varit hennes tillflykt. Och äfven om

hon skulle haft ett relativt godt hem, har dess lärdomar hunnit glömmas under det allt absorberande fabriksarbetet, ty få äro de fabrikanter, som låtit sina unga arbeterskor åtnjuta undervisning i hushållsskola. Heder åt dem som så gjort!

Men om fabriksflickan icke blir gift, händer det, att hon i alla fall måste lämna fabriken, dels därför, att de yngre äro mera lämpliga till arbetet, dels därför, att deras arbetskraft är billigare. Hvad blir då hennes lott? Den mera energiska och ofördärfvade söker arbete som sömmerska eller dylikt, ty få hem torde vara villiga att taga en f. d. fabriksarbeterska till tjänarinna. Den okontrollerade frihet flickan ägt, under den tid hon icke varit upptagen af fabriksarbetet, skattar hon allt för högt för att hon skulle finna sig uti en tjänarinnas, tryggare men tyvärr i vår tid alltför litet värderade ställning. De som stå moraliskt lägre, sjunka än djupare, och en förfärande mängd af dem rekrytera de prostituerades leder.

Här har nu berörts en af de, tyvärr alltför ofta förekommande fall, där en fabriksinspektris ingripande kunde vara af oberäknelig betydelse. Huru mången flicka skulle icke kunna afhållas från att beträda lastens väg, om en kvinna med en officiell persons myndighet och en moderlig väns intresse kunde gifva henne råd och stöd vid sökandet af en ny bana! Här, om någonsin, gäller, att det är lättare att förekomma det onda, än att bota det.

De *sanitära* förhållanden, under hvilka fabriksflickan arbetar och lefver, äro ofta fruktansvärda. Mången gång är arbetet i fabriken i sig själf skadligt. Helt och hållet kan ju sådant icke förebyggas, men mycket skulle utan tvifvel kunna göras för att motverka hälsofientliga inflytanden. Äfven här borde en kvinnas inspektion kunna vara af nytta för att i samråd med yrkesinspektören vaka öfver att snygghet och ventilation iakttogs i arbetssalarna.

Det kosthåll fabriksflickorna bestå sig är i de flesta fall klent, under stundom närmande sig till svält. Orsakerna härtill äro många. Vid vanliga fabriker är det en nödvändig följd af den låga aflöningen, vid andra, där arbeterskorna hafva bättre betalt, beror det på oförstånd. De sätta fina kläder vida högre än ordentlig föda, och försaka för dessas skull gärna många mål. De som »bo inne» skola dessutom ofta själfva tillaga sin mat, och det är nog icke särdeles tilltalande att efter flere timmars kanske mödosamt arbete börja tillreda sin middag. Hvila smakar då bäst af allt — och en kopp kaffe med några smörgåsar blir ofta hela måltiden — så vida icke flickan kommit därhän, att öl och cigaretter få ersätta middagen. Genom inrättandet af billiga, men snygga och treffiga spisställen, där flickorna äfven kunde uppehålla sig till dess de skulle återvända till fabriken, skulle dessa missförhållanden kunna häfvas, och man har sett med hvilken tacksamhet arbeterskorna själfva begagnat sig af dessa anordningar på de platser, där sådana vidtagits. Äfven här är ett rikt fält för en omtänksam fabriksinspektris verksamhet.

En annan både moralisk och sanitär fara, som fabriksflickan löper, är »inneboendet», denna mörka sida i våra sociala förhållan-

den. Det behöfver ju icke mycket ordas om detta. För alla ligger det i öppen dag, hvad det innebär att sakna ett verkligt hem, att sammanföras med en mängd äldre och yngre personer af olika kön i en bostad, där utrymmet är ytterst inskränkt, ofta inga separata sängplatser finnas, utan flera personer måste ligga i samma säng eller hafva golfvet till en gemensam sofplats, mycket annat elände att förtiga. Att därför tuberkulosen bland fabriksflickorna gör en stor skörd, och att sådana »logier» utgöra härdar för denna och andra smittosamma sjukdomar, kan ej väcka undran. Den allra viktigaste åtgärden för att söka förbättra fabriksarbeterskornas ställning både moraliskt och fysiskt, och en vid hvilken en fabriksinspektris borde kunna medverka, vore att se till, det flickorna finge lämpliga bostäder. Om på någon plats det skulle visa sig omöjligt att anskaffa sådana, skulle hem kunna ordnas, afsedda för fabriksarbeterskor, där dessa komme i åtnjutande af den snygghet och trefnad, som hvarje äfven det enklaste hem kan bjuda. Det sociala intresset är i våra dagar så stort och har äfven i afseende på inrättandet af hem för arbeterskor visat sig så pass starkt, att man har skä till hoppas, att offervilligheten äfven i detta fall icke skall förnekas sig.

Hvad slutligen fabriksflickornas *ekonomiska* ställning beträffar, är den naturligtvis i de flesta fall mycket dålig. De lefva vanligen för dagen, utan tanke på och utan något hopp att för framtiden kunna förbättra sin ställning. Dessa otrygga förhållanden skapar icke sparsamhet. Denna egenskap framträder hos de unga först när de fått tanken väckt på att sparsamhet kan leda till något mål, som gör deras ställning i lifvet bättre. Att föra dem på sådana tankar, visa dem möjligheten af och vägarna till ljusare förhållanden, är en uppgift för fabriksinspektrisen.

* * *

Af hvad som nu blifvit sagdt, torde framgå det mål vi tänka oss för inspektrisens verksamhet. Vi kunna sammanfatta det uti de orden, att hon skall vara de unga arbeterskorna en moderlig vän. Hon skall med aldrig tröttnande intresse vaka öfver allt, som kan vara dem till gagn, och under umgänget med dem söka vinna deras tillit och förtroende. Hon skall vara rådgifvarinnan och hjälparinnan, till hvilken de kunna gå i alla deras såväl små som stora bekymmer. Ty endast en kvinna förstår hvad andra kvinnor, helst unga sådana, göras behof.

Rörande frågan från hvilken samhällskrets inspektrisen skall tagas, ha olika uppfattningar gjort sig gällande. Från ena sidan yrkas, att hon skall vara utgången ur arbeterskornas egna leder, emedan hon då bättre skulle förstå deras arbete, ställning och hvad som behöfver göras för dem. Från den andra sidan anser man, att inspektrisen bör vara en bildad kvinna, emedan hennes auktoritet då blir större.

Det namn engelsmännen gifvit inspektriserna, *Lady inspectors*.

antyder, att de slutit sig till den senare uppfattningen. För vår egen del äro vi lifligt öfvertygade, att denna i de flesta fall är den riktiga. Naturligtvis kunna bland arbeterskorna påträffas kvinnor med så omfattande begåfning, så klar blick och så fin takt, att de skulle vara kompetenta att intaga en sådan plats. Dylika personer komma dock alltid att utgöra undantag. Men ur hvilket samhälls-område inspektisen än må tagas, skall dock hennes mål alltid riktas på att lyfta ungdomsskarorna till ett högre och ädlare lif, och hon måste därför vara dem i alla afseenden öfverlägsen. Den som så väl i kraft af sin bildning som sin sociala ställning intager en högre ståndpunkt än dem hon är satt att leda, kan lättare och bättre öfver-skåda både svårigheterna och vägen till att öfvervinna dem.

Då fråga framkastats, om hvilka fabriker, som skulle anses vara i behof af inspektis, måste vi uttala den förhoppningen, att förr eller senare *hvarje* fabrik eller verkstad, som använder kvinnliga arbeterskor, måtte underkastas *kvinlig inspektion*. Det gäller naturligen icke, att endast de många på *en* plats samlade arbeterskorna skola blifva delaktiga af de fördelar den kvinnliga inspektionen erbjuder, utan att *alla* inom industrien arbetande kvinnor komma i åtnjutande däraf. Mot denna önskan invändes säkerligen, att en dylik anordning blefve allt för dyr, och att de mindre fabriker därför måste nöja sig utan inspektriser. Så kommer nog också till en början att blifva förhållandet, men vi kunna icke anse det åsyftade målet vunnet, förr än hvarje kommun, inom hvilken fabriker med kvinnliga arbeterskor finnas, får sin egen inspektis. Detta kunde ju möjligen anordnas så, att distriktinspektisen ägde kvinnliga assistenter, som under hennes öfverinseende voro anställda vid en eller flera fabriker.

Tillsvidare få vi dock vara tacksamma, om frågan blott löses så, att hvarje fabrik kommer att lyda under inspektis, huru stort distriktet än må blifva. Saken äger i sig själf den växtkraft, som hvarje sanning innebär, och vi äro öfvertygade, att, huru nu än frågan om den kvinnliga inspektionen kommer att lösas, denna institution skall blifva till varaktigt gagn, icke endast för den ungdom, hvars välfärd den åsyftar, utan för samhället i dess helhet.

M. Rbg.

Litteratur.

Jerusalem af Selma Lagerlöf.

Selma Lagerlöfs geniala skildring af svensk allmoge föreligger nu som ett afslutadt helt. Det är en allmogeberättelse af helt annan art än de traditionella, lika himmelsvidt skild från banal roma tik som från krass naturalism med sina rötter långt nere i verklighetens såväl som i sagans mark. Den ger diktarintuitionens belysning åt

dunkla djup i folkkaraktären. Alla gestalter och episoder bidraga till detta intryck, men först framkallas det af själfva kärnan i boken, Ingmarssönernas saga.

Från första delens mäterliga inledning till det lika djupt gripande och storslagna avslutningskapitlet behärska Ingmarssönerna, slakten, som ej har ro, innan den vet sig vandra på Guds vägar, hela berättelsen. Hur präktiga äro de ej dessa typer af svensk bondearistokrati! De stå lefvande för läsaren med sin traditionella myndighet, sin sega rättrådighet, sin kärfva korthet, då känslorna äro i uppror och sin säfliga betänksamhet, allra störst, då de innerst äro som ifrigast. Något mera dråpligt karaktäriserande än skildringen af Ingmars entrée under aftonbönen i församlingssalen i Jerusalem får man leta efter. Han lägger handen på läsvredet, klämmer ned det men öppnar dörren blott så mycket som en fjärdedels tum. Småningom glider den ljudlöst upp vid pass en fot, hvarpå Ingmar klämmer sig in genom den trånga öppningen, men stannar strax innanför tröskeln med ödmjuk hållning. Och dock blir det han som omskapar hela kolonien.

Den lilla krets af troende, som under Ingmarsgårdens låga tak förnummit kallelsen till Jerusalem, träffa vi nu åter vid vallfartens mål. Inledningskapitlet med de tvistande rösterna från moskén och grafkyrkan i den kvafva natten ger hela den stämning af uråldrig tradition och på samma gång af ockrande med heliga minnen, af split och kif mellan olika bekännelser, som måste karaktärisera det nutida Jerusalem. I stället för staden »med murar af guld och portar af brändt glas», som de drömt om, finna de vallfärdande bönderna ruiner och trasor, smuts och elände; och enighet bor väl inom koloniens murar, men därutanför möter dem idel förföljelse och hat.

Hela första delen af boken är skildringen af dalfolkets trefvande försök att finna sig till rätta i Österlandet, af deras fäfänga kamp mot »det Jerusalem som dödar». Det är symboliskt att botgöraren lämnar sitt tunga kors på trappan utanför deras hus samma kväll de kommit fram. Allt sammanstöter för att välla dem lidande. Sommaren blir ovanligt het och torr, den ena träffas af solsting, den andra tränar i feber efter en dryck friskt vatten och alla spana i maktlös längtan efter minsta rägnbådande sky på himmelen. Men värre än fysisk smärta drabbar dem det smygande förtalet, i synnerhet när de märka att det trängt till de hemmavarande. Höjdpunkten af deras lidandes historia, och på samma gång något af det mest gripande Selma Lagerlöf skänkt oss, är berättelsen: »I Gehenna». All dalfolkets vända öfver det främmande, fientliga och elaka, all deras tysta hemlängtan har fått sitt mest koncentrerade uttryck i Halfvors sista ord vid det döda barnets kista: »Laga att hon får ligga under en grön torfva. Och lägg också mig under en grön torfva».

Under allt detta är det troshängifvenheten, vissheten om en kallelse från ofvan, som håller de landsflyktiga uppe. Exaltationen

i denna framträder tydligast hos Gertrud, som dock slutligen låter förmå sig att återvända. Ingmars syster Karin, som först hörde den kallande rösten, är också den uthålligaste i sin stillsamma, ordknappa, oböjliga fanatism. Trots den förkrossande sorgen öfver mannens, Halfvors, död, trots längtan att än en gång få sitta vid brasan i storstugan på Ingmarsgården, har hon blott ett svar på förslagen om hemresa: »Guds röst kallade oss att fara hit till Jerusalem. Har nu någon hört Guds röst befalla oss att draga härifrån?»

Men det är ej blott det svenska folklynnets religiösa läggning, som ger öfvertygande och medryckande kraft åt skildringen af dalbönderna i Jerusalem, hur starkt detta drag än framträder. Det är äfven något af det gamla vikingalynnet och äfventyrshågen. Då utvandrarerna åter skola skiljas från Ingmar, som kommit till dem med något af allt det trygga, rättrådiga och välordnade i det gamla landet, gå deras tankar med vemod tillbaka dit. »Men just då bönderna påminde sig den stora stillheten därhemma, kom det öfver dem hur stort och berusande det var att de hade kommit ut i lifvet, att de hade fått ett mål att lefva för och voro borta från dagarnas grå enahanda». Och den ena efter den andra höjer sin röst för att prisa Gud som fört honom till Jerusalem.

Bland de nya gestalter som möta oss i den nya delen af Jerusalem är det Ingmars hustru, Barbro Svensdotter, som ojämförligt starkast fångar intresset. Det går läsaren som det gick den unge husbonden på Ingmarsgården. Skimret af förfinad vekhet och svärmisk exaltation kring Gertruds bild bleknar bredvid det tragiska patos, som besjalar denna Selma Lagerlöfs nya kvinnogestalt.

På ett mäktigt och gripande sätt spela åter i hennes historia uråldriga sagomotiv in i handlingen. Det hvilat en förbannelse öfver Barbro's släkt, öfver Sorgbackefolket. Hennes första barn dör och då det andra skall komma till världen vill hon taga lifvet af sig för att rädda det undan förbannelsen, som hon tror på. Sällsamt gripande och full af djup psykologi är skildringen af hur Gammal-Lisa steg för steg förmår henne att afstå från sin föresats; hur hon, sedan barnet är födt uppe i den ensliga fäboden, finner utväg att väcka hennes moderskänsla, så att hon slutligen, hur vanlottadt hon än anser det vara, ej har tanke på annat än att lefva för det. Mästerlig är också skildringen af hur Ingmar, då han, med sin skuld försonad, vänder tillbaka från vallfarten, återvinner henne från skräcken af förbannelsen — ett värdigt motstycke till berättelsen om Stor-Ingmars hemfärd från fängelset med sin hustru.

Så afrundar sig detta storslagna epos till ett helt mellan sina båda poler, den heliga staden på Judeens berg och Ingmarsgården i den skogomgifna älddalen. Man kan ej tveka om hvar författarinnans sympatier har de djupaste rötterna. Ingen af dem som nu i skilda trakter af världen läsa Selma Lagerlöfs bok skall kunna undgå att få ett djupt intryck af hvad svenskhet vill säga. Och hvem mäter betydelsen för nationalmedvetandet af dikterverk sådana som Heidenstams Karolinerna och Selma Lagerlöfs Jerusalem?

S—d.

Ur svenska herrgårdsarkiv, bilder från karolinska tiden och frihetstiden af *Sigrid Leijonhufvud*.

Hvem har väl berättat historier för småbarn och inte någon gång mött deras ifriga fråga: »är det riktigt sant?» Den frågan är ofta kinkig att besvara, och den kan vara efterhängsen nog; åtminstone finns det godt om stora barn, som aldrig kunna sluta upp därmed, när de ställas inför ett litteraturalster. Det kunde knappast skada, om man oftare gjorde sig den frågan; den skulle måhända kunna genomföra en välbehöflig reduktion inom den populära bokvärlden, ty faktiskt finns det därinom endast tvänne slags arbeten, inför hvilka frågan måste förstummas: det äkta konstverket och den äkta historieskrifningen, hvilka båda, vare sig i diktens eller vetenskaplighetens form, bära sanningens prägel. Men mellan dessa båda finnes ock en öfvergångsform, som med det historiska studiets allvar förenar diktens känsliga och fantasifulla form. Att dessa slags arbeten äro jämförelsevis sällsynta, beror naturligtvis på att skalden sällan ägnat sig åt historieforskarens studier och historikern sällan har diktarens framställningsgåfva. Snoilsky och Heidenstam äro lysande undantag på det ena hållet, Elof Tegnér och Oscar Levertin på det andra. Den sista kategorien af författare, historikerna med den konstnärliga formen, kommer dock säkerligen alltjämt att vara mindre produktiv än den förra; för skalden kan ju intuitionen skaffa massor af felande stoff, men för historikern ligger ett mödosamt forskningsarbete bakom hvarje rad, ett arbete, hvars möder den lediga framställningen just har till uppgift att dölja. Så få äro också alltjämt de forskare, som ägna sig åt hvad man i inskränkt bemärkelse kallar kulturhistoria, att man med glädje måste hälsa hvarje ny företeelse på detta område.

Men här finnes också ett fält, där de kvinliga anlagen särskildt böra kunna göra sig gällande, och det är de mångskiftande företeelser dem läroböckerna placera under rubriken »seder och lefnadssätt». För att en manlig historiker fullt skall kunna behärska ett dylikt område fordras att han, i likhet med t. ex. den framstående danske historikern Troels Lund, äger något af en kvinnas fina blick på detaljer. Och det är ingen hypotes, vi kunna lyckligtvis med exempel bevisa, att en kvinna, som med forskarens öfvade öga betraktar flydda tiders inre historia också mäktat tillföra häfdaforskningen åtminstone en synpunkt, ägnad att ställa gångna tider i ny belysning och göra framställningen däraf mer konkret — nämligen hemlifvets betydelse. Ellen Fries har gjort detta i egenkap af forskare inom den politiska historiens område; Sigrid Leijonhufvud däremot går till sitt värf med litteraturhistorikerns utbildning; och de litterära synpunkterna äro också i hennes historiska skisser, af hvilka de senast utgifna fått titeln *Ur svenska herrgårdsarkiv*, de starkast framträdande.

Skisserna röra sig företrädesvis mot bakgrunden af 1700-talets förra hälft och frammana för oss typer af stort intresse, från den skeptiskt sarkastiska världsdamen Charlotte Oxenstjerna, Magnus

Stenbocks svägerska och hennes samtida, den glada rimsmidaren Mårten Lilliehöök med hans trassliga affärer och hans goda humör — ända till den degenererade ättlingen af en hjältestam, romerske senatoren Nils Bielke, som i likhet med drottning Kristina, af en trång och skönhetsfientlig ortodoxi drefs i katolicismens armar och sedan skild från maka och fädernesland, sökte andaktsöfningarnas tröst mot svikna illusioner. I studier öfver Lilliehöök ha källornas knapphändighet icke hindrat bildens helhetsverkan; i teckningen af Bielke åter har förf. med konstnärlig måttfullhet behärskat ett rikhaltigt brevmaterial med alla de frästelser till afstickare ett sådant brukar medföra.

I den sista af skildringarna, den om Dalins lärjunge, Hans Gustaf Rålamb, träder förf. själf mera tillbaka och meddelar delvis ordagrant utdrag ur Rålamb's memoarer, men på detta sätt framträder tidsfärgen endast desto skapare, hvilket just härvid har ett aldeles särskildt värde. Ty denne tidsfärg företer midt i rococo's tid knappast ett drag af rococo, och Dalins lärjunge, som dock lefde ända till 1790 och tjänstgjort både vid Fredrik I:s och Adolf Fredriks hof, visar sig på det hela taget lika genomsvensk till sin bildning som Dalin själf. Rålamb är i detta hänseende en manlig motbild till den från Ellen Fries »Teckningar» bekanta »grefvinnan på Bergshammar», Eva Sack, och dylika personligheter, lefvande länkar mellan storhetstiden och 1800-talet, voro säkerligen inga undantag. De bekräfta också vår förmodan, icke att rococo'n var en exotisk praktväxt, som föga kunde slå rot i vår svenska jord, ty den saken är alltför afgjord för att behöfva kallas en förmodan — utan fastmer, att mycket af det rococolif, som nyare forskare tyckt sig upptäcka inom det svenska sjuttonhundratalet, varit en historisk konstruktion, ett omedvetet försök att på våra förhållanden tillämpa resultatet af forskningar inom Frankrikes kulturlif.

Rörande är Rålamb's tillgifvenhet för Adolf Fredrik, och välgörande verkar den, när man förut fått nog af Ekeblads ytliga och slyngelaktiga omdömen. Icke utan psykologisk skärpa bedömes här Lovisa Ulrika, och en verklig högtid af skratt har förf. beredt oss genom att i bilagorna upptaga en redogörelse för ett samtal mellan kungen och Rålamb, hvori den förres tysk-svenska rotväliska och hans fruktan för drottningens oförsiktigheter riktigt komma till sin rätt: han »får kalten svett, bara han tänker på drottning!»

Ädelt och vackert talar Rålamb också om sin och Dalins trogna vänskap, men vackrast af allt är dock den dröm, som den 70-åriga hofmannen haft mer än ett år efter sin hustrus död och som så innerligt talar den äkta känslans gamla och dock alltid nya tungomål.

Det är kanske öfverflödigt att efter detta tillägga, att boken är i hög grad lästlät och underhållande. Formen förråder den vana författaren; särskildt i teckningen af de vekare typerna, såsom i kapitlet »En landsflyktig», smyger sig framställningen smidigt och

med psykologisk skärpa efter ämnet. Förf. docerar icke, men det ligger någonting smittsamt i hennes varma medkänsla med de personligheter hon tecknar. — Bokens värde höjes för öfrigt genom reproduktioner af gamla familjeporättärer.

L. W.

En replik.

Ehuru nedanstående »replik» med mycken skärpa vänder sig mot en i vår tidskrift förekommande uppsats, för hvilken, då den icke är signerad, red. anser sig stå i ansvar, ha vi icke velat neka den högt värderade författarinna, som undertecknat densamma, dess införande. En öppen anklagelse lämnar nämligen fältet fritt för ett öppet försvar. Fru Bååth-Holmbergs protest, hvilken hon, efter hvad hon tillskrifver oss, »anser vara både nödvändig och fullt berättigad», är af följande lydelse:

I handbokens eller berättelsens form?

(Äfven ett principuttalande i fråga om litterär kritik).

I Dagny, häftet 20, förekommer en liten anmälan af min senaste bok, Skogsboda gård, hvori bl. a. framhålles, »att i vår praktiska tid och med våra af realiteter intresserade gossar hade en lättfattlig och icke af allt för många detaljer tyngd handbok verkat mer tilltalande», än den form af berättelse jag valt för att i främsta rummet framställa, hvad jag i samma bok kallat »landtlifvets själ». Denna själ har jag velat afslöja i de faktiska landbruksförhållandena och i hela landtlifvets förlopp.

Anm. talar om våra gossars smak för realiteter och att en handbok bäst skulle tillgodosett denna smak.

Jag kan ej tänka mig något mera opraktiskt och opsykologiskt än att i detta sammanhang anbefalla en handbok i stället för en berättelse.

Den förra gifver alltid en schematisk och därför mer eller mindre död och uttråkande framställning för ungdom, som skall eröfras, som skall väckas till ett första intresse men ej inlära några skolkurser.

Jag har valt en mera lefvande form och låtit landtlifvets arbete i naturens egen ordning steg för steg upprullas för betraktarens ögon. Jag finner detta sätt långt mera ändamålsenligt just för vår »af realiteter intresserade» ungdom, och jag anser, att de insikter, som på detta sätt förvärfvas, också äro de mest tillförlitliga. Jag betvivlar högeligen, att föräldrar vid bokköp skulle i detta stycke tveka i valet mellan en handbok och en lefvande skildring. Jag

antager, att jag utan förhåfvelse vågar säga mitt omdöme härvidlag vara minst lika begrundadt som anmälares.

Denna senare har likaledes betydligt missförstått bokens syfte, då detta väsentligen begränsas till gossar, som vuxit upp på landet. Jag tror, att den manliga stadsungdom, som åtminstone någon gång sett en skymt af »landet» och där i någon mån fått åskådningsmaterial för sin inre syn, skulle kunna intresseras af det för dem relativt nya, som slutes inom ramen af en svensk landtgårds och ett godt landthems sunda och växlande arbete.

Men skall det målet i en bok tillnärmelsevis nås, skall en motvikt gifvas mot ensidigt stadslif och likaledes ensidigt sportlif, så måste den litterära formen komma lifvets egen friskhet så nära som möjligt och ingalunda bjudas de unga i den konstgjorda systemuppställning, som en handbok alltid måste hafva.

Jag har velat väcka kärlek till, t. o. m. en smula hänförelse, för vårt svenska folks stolta modernäring och för allt, som därtill knyter sig i naturens växlande spel i skog och mark. Jag har velat väcka och stärka själfva lifstron genom att återgifva bilden af goda och verksamma människor, sådana som jag själf sett dem i hemmets och arbetets dubbla infattning. Jag har naturligtvis med *full afsikt* velat gifva en fosterländsk bok åt svensk ungdom och ingalunda en allmän naturlära eller en landtbruksbok.

* * *

Öfver hufvud taget synes det mig vara ett aldeles afvita sätt att anmäla en bok, ett sätt som alltför ofta och mångenstädes förekommer och som består däri, att anmälares, i stället för att taga noga reda på en boks syfte och intränga i dess anda samt därefter bedöma arbetet, uttalar en önskan om ett helt annat slags bok.

Detta är i samma stil, som när den danske turisten stod på Himmelbjerget och utan blick för *den* nejdens skönhet blott utbrast: »Da er Möens Klint skam meget penere!»

Så hafva vi i Sverige allt för ofta sannskyldiga »goddag-yxeskaft-recensioner».

Slående anmärkningar af en fullt sakkunnig och litterärt taktfull person äro ofta en utmärkt hjälp åt en författare. Men hvad verkligt värde skall man tillmäta en yrkesanmälare, som bladdrar i massor af böcker från de mest skilda kunskapsområden och till allmänhetens »vägledning» uttalar sina domar?

Det vore på tiden, att mera allvar och samvetsgrannhet, mera sakkunskap och mindre godtköpslitterär chargon komme till synes inom bokanmälningsområdet. Med hänsyn till detta är här en verklig uppgift för en ingående kritik.

Cecilia Bääth-Holmberg.

Som af ofvanstående synes, är det icke med särdeles mild hand fru Holmberg far fram öfver den litterära kritiken, ehuru väl den stora och väl förtjänta framgång, hvarmed insändarinnan själf, som bekant, särskildt i dessa dagar, ägnat sig åt kritikerns mission, kanske låtit oss vänta litet mer skonsamhet mot en i hennes tanke mindre lycklig »yrkessyster». — Ty att förkastelsesdomen träffar en kvinlig penna är så godt som själfskrifvet i en publikation som den föreliggande. —

Här är naturligtvis ej platsen att ingå på en närmare utläggning af den litterära kritikens väsen, dess arter och afarter; vi våga tro, att vår åsikt här vid lag i hufvudsak ansluter sig till insändarinnans »principuttalande», liksom vi med glädje hälsat det modiga och intelligentia sätt, hvarpå hon nyligen vetat taga upp handsken i ett par för hela vårt folk betydelsefulla litterära stridsfrågor. Hvad vi däremot tillåta oss att ifrågasätta är, huruvida fru Holmbergs egen kritik öfver den mot henne riktade kritiken verkligen träffar hufvudet på spiken. Den anmälan hvarom här är fråga står att läsa i den revy öfver böcker för barn och ungdom, som i år, i likhet med föregående år, afgifvits af Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité. Denna komité, hvilken uteslutande är sammansatt af privatpersoner, hvilka, besjälade af varmt intresse för och kärlek till de unga efter bästa förmåga ärligt och fördomfritt söka afgifva sitt omdöme om den utkommande ungdomslitteraturen, drabbas nu af benämningen, »yrkesanmälare!» Bland alla tillvitelser, som riktats mot komitén — och vi veta att densamma på sista tiden varit föremål för en oväntad uppmärksamhet från den offentliga kritikens sida — kan ingen vara mindre träffande och mer mal-placerad.

Nej, »män af fackets», vare sig goda eller dåliga egenskaper, är hvad komitén minst af allt kan tillräkna sig. Däremot tro vi oss kunna påstå, att dess sträfvan alltid varit att söka ersätta hvad som möjligen brister i litterär rutin genom *allvar* och *samvetsgrannhet*, de dygder, som fru Holmberg med rätta framhåller som så eftersträfvansvärda inom bokanmälningsområdet. Hvad särskildt här åsyftade anmälan vidkommer, kunna vi konstatera, att dess förf. därjämte icke saknat förutsättningar för den tredje af insändarinnan påvisade goda recensentegenskapen, nämligen *sakkunskap*, för så vidt det att vara mor till söner i uppväxtåldern samt i besittning af en på egen erfarenhet grundad kännedom om landtlifvet, kunna anses utgöra nödig kvalifikation för bedömandet af en om landtlif handlande, för gossar afsedd ungdomsbok. Att anmäl. det oaktadt, fastän hon på det varmaste anbefaller fru Holmbergs arbete, genom att anmärka på dess form, enligt förf:s mening, ej visat det rätta förståendet af verkets anda, är ju beklagligt. Men innebär det att förf:s och recenstenens uppfattning ej i alla stycken öfverensstämma nödvändigtvis hos det senare ett utslag af yrkesanmälares »godtköpslitterära chargon»? Att uttrycket, åtminstone i här berörda fall icke är tillämpligt, hoppas vi, trots det att vi till dels tala i egen sak, härmed hafva bevisat.

Red.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité har i år, i likhet med föregående år, å Förbundets byrå anordnat en utställning af nytkommen af komitén granskad litteratur för barn- och ungdom, hvilken, tillika med listor öfver de genomsedda och bedömda böckerna, afgiftsfritt varit tillgängliga för allmänheten.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets sjuksköterskebyrå, hvilken, som bekant, under loppet af hösten öppnats för allmänheten, hade d. 30 dec. till en enkel fest i byråns lokal, 15 Tunnelgatan, inbjudit några företagens vänner och gynnare, Förbundets styrelses- och sjukvårdskomitésmedlemmar, sjuksköterskor m. fl. Den lilla invigningsfesten, som hade till ändamål att för de i saken intresserade presentera det nya hemmet i sitt fullordnade skick, inleddes med ett tal af fröken Gertrud Adelborg, hvori man först fick följa gången och utvecklingen af Förbundets sjukvårdsafdelning. Denna förskrifver sig redan från 1889, då Sofiahemmet och Röda korsets utbildnings- och förmedlingsanstalter ej ägde sin närvarande utsträckning, hvarföre Förbundets platsförmedlingsbyrå för sjuksköterskor under de första åren kunde sägas fylla ett verkligt behof. I våra dagar däremot, då sjuksköterskeinstitutionen nått en så hög utveckling och fordringarna på en mönstergill och snabbt ingripande sjukhjälp äro så stegrade, hade Förbundets sjuksköterskeafdelning, beroende som den var af det öfriga byråarbetet, dess tider och förhållanden, visat sig vara mindre ändamålsenligt organiserad. Önskvärdheten af en själfständigt arbetande sjuksköterskebyrå hade därför gjort sig gällande, och tack vare den ekonomiska garanti, som lämnats af några för saken intresserade personer, hade nu en sådan kommit till stånd, hvilken upptagit och under förmånligare yttre villkor skulle söka fortsätta och vidare utveckla Förbundsbyråns påbörjade verksamhet. Efter att ha yttrat några hjärtliga ord till tack åt de personer, som hittills nedlagt ett så plikttroget och samvetsgrannt arbete på denna del af Förbundsverksamheten, framhöll tal. det unga hemmets ändamål, särskildt dess karaktär af fristad och tillflyktsort för sjuksköterskorna själfva, och uttalade den förhoppningen att det skulle tillföra dem både kroppslig hvila och andlig rekreation, med ett ord blifva välsignelsebringande ej blott för de sjuka utan för sköterskornas inre såväl som yttre människa. En af sjukvårdskomiténs medlemmar, dr Toll, hade därpå den älskvärdheten att i ett lifligt och intressant föredrag, med stöd af några den nyare vetenskapens hygieniska och sanitära rön, framställa några synpunkter beträffande den stora betydelsen af hvad föredragaren kallade, »sjuksköterskans sociala mission».

I den festligt upplysta, vackra och hemtrefliga lokalen, som på den närvarande gjorde det angenämaste intryck, bjödos gästerna efter föredragen på te och rikliga förfriskningar.

Ellen Fries' bibliotek

är öppet **Måndagar** kl. $\frac{1}{2}$ 12— $\frac{1}{2}$ 1 e. m.

» **Onsdagar** » 3—4 » »

» **Fredagar** » 3—4 » »

Biblioteket är mot skriftlig borgensförbindelse af känd förbundsmedlem afgiftsfritt tillgängligt för kvinnor, som egna sig åt studiet af historia och närliggande ämnen.

Det är dessutom tillgängligt för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkassa.

Afven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Barnens Vän

Anmäles härmed för sin tjugusjunde årgång 1903.

redigeras af S. St. med bidrag af flera barnavänner,

utkommer hvarje vecka med ett åttasidigt nummer och

innehåller korta, för barnen lämpliga, andliga uppsatser,

berättelser, längre och kortare, goda, lärorika och roande,

skildringar från missionsfälten, ur fäderneslandets historia och geografi samt

illustrationer i riklig mängd, omkr. 200, från när och fjärran.

Pris för år vid prenumeration på posten kr. 1,25. Vid direkt beställning hos Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition, Stockholm, från 6—9 ex. 1 kr. pr ex.; från 10—24 ex. 75 öre. För 25 ex. och derutöfver endast 60 öre pr ex, för helt år, postarvodet inberäknadt.

Alltså **25 ex. för 15 kr.**

Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition,
Stockholm.

Anmälan.

Dagny, utgifven af och organ för Fredrika-Bremer-Förbundet, anmäler med **1903** sin 18:de årgång. Tidskriften skall fortfarande ha till sin huvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Liksom tillförene skall *Dagny* beakta kvinnofrågan och alla dess företeelser samt ägna sin uppmärksamhet åt olika områden af kvinnlig verksamhet, så väl de praktiska som de ideella. Ehuru största utrymmet är förbehållet åt sociala frågor, stå de litterära intressena, i all synnerhet de litteraturalster, som behandla kvinnorörelsen i in- och utlandet, äfven på tidskriftens program. Öfersikter och notiser, kortare berättelser, resebref, biografiska och historiska utkast m. m. skola alltjämt rikligt i tidskriften inslyta.

Dagny redigeras af fröken **Lotten Dahlgren**, till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer **1903** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken **Ingeborg Bergström**, 31 Östermalmsgatan 31.

Adress:

Freerika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11—4.

Allm. tel. 48 16.